

NACZELNA RADA ADWOKACKA

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa
tel. 22 505 25 00, 22 505 25 01, fax 22 505 25 08
e-mail: nra@nra.pl www.nra.pl

Stanowisko nr 1/2021 z dnia 6 października 2021 r. Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej

1. W dniu 16 września 2021 roku Sąd Najwyższy wydał postanowienie w sprawie I KZ 29/21. Konsekwencje wynikające z tego orzeczenia wykraczają poza jednostkowe rozstrzygnięcie sprawy. Motywem, który skłonił Sąd Najwyższy do uchylenia postanowienia o odmowie przyjęcia wniosku o wznowienie postępowania były kwestie związane z obsadzeniem składu orzekającego – zaskarżone postanowienie wydał p. Igor Zgoliński, powołany do Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3).

2. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy wskazał – powołując się na judykaty polskie (postanowienie z 30 sierpnia 2018 roku (III PO 7/18), uchwała trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 roku (BSA I-41110-1/20)) i międzynarodowe (wyrok Wielkiej Izby ETPCz z 1 grudnia 2020 roku w sprawie, *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Islandia*, skarga nr 26374/18, wyrok ETPC z dnia 22 lipca 2021 roku w sprawie *Reczkowicz v. Polska*, skarga nr 43447/19), że orzeczenie sądowe wydane z udziałem sędziego powołanego wadliwie narusza prawo do sądu gwarantowane przez art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Wadliwość powołania sędziego spowodowana jest z kolei tym, że KRS w składzie ukształtowanym w trybie wskazanej wyżej ustawy nie daje gwarancji niezależności od władzy wykonawczej i ustawodawczej.

3. W sprawie *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Islandia* ETPCz wypracował trzystopniowy test weryfikacji wywiązania się przez państwo z obowiązku zapewnienia każdemu prawa do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, jeżeli istnieją uzasadnione wątpliwości co do legalności aktów nominacyjnych i prawidłowości obsady stanowisk sędziowskich. Pierwszym etapem tego testu jest stwierdzenie oczywistego naruszenia prawa krajowego i jego stopnia, drugim – ustalenie czy naruszenia te miały charakter wskazujący na pogwałcenie podstawowych zasad powoływania sędziów, a trzecim – czy zarzuty dotyczące prawa do „sądu ustanowionego ustawą” zostały skutecznie zbadane i naprawione przez sądy krajowe.

4. Aplikując w postanowieniu I KZ 29/21 test *Guðmundur Andri Ástráðsson*, Sąd Najwyższy potwierdził ocenę ETPCz ze sprawy *Reczkowicz v. Polska*:

- w procesie powołania sędziów z udziałem KRS ukształtowanej przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw doszło do oczywistego naruszenia prawa polskiego;

- istotą naruszenia prawa polskiego jest zaangażowanie KRS jako organu pozbawionego niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej;

- na mocy ustawy zmieniającej zasady wyboru sędziów do KRS, władza ustawodawcza i wykonawcza osiągnęły decydujący wpływ na skład KRS, a ustawa ta nie tylko usunęła dotychczasowy system przedstawicielski, ale także gwarancje niezawisłości sądownictwa w tym zakresie, co umożliwiło władzy wykonawczej i ustawodawczej bezpośrednio lub pośrednio ingerencję w procedurę powoływania sędziów;

- powoływanie sędziów w takiej procedurze jest niezgodne z art. 6 ust. 1 Konwencji, wpływając na cały proces i podważając legitymację sądu złożonego z tak powoływanych sędziów;

- w prawie polskim nie istnieje procedura pozwalająca na zakwestionowanie uchyleń w procedurze powoływania sędziów;

- wadliwa procedura powoływania sędziów powoduje, że podważona jest istota prawa do rozpoznania sprawy przez sąd ustanowiony ustawą, i to bez konieczności badania wpływu tej wadliwości na wynik konkretnej sprawy.

5. Sąd Najwyższy zaznaczył i zwrócił uwagę, że wprawdzie w wyroku ETPCz w sprawie *Reczkowicz v. Polska* badano sprawę powołań do Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego (stwierdzono, że nie jest to sąd ustanowiony ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC), ale zasadniczą przyczyną i istotą oczywistego naruszenia prawa było rekomendowanie osób na stanowiska sędziów przez neo-KRS. W związku z powyższym, argumentacja zaprezentowana w sprawie *Reczkowicz v. Polska*, w połączeniu z uchwałą trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego, może być wykorzystana w ocenie Komisji Praw Człowieka nie tylko w przypadku postępowania toczącego się przed Sądem Najwyższym, ale także przed sądami powszechnymi.

6. Podzielając stanowisko Sądu Najwyższego i ETPCz, Komisja Praw Człowieka uważa, że obecność w składzie orzekającym osoby powołanej do Sądu Najwyższego lub sądu powszechnego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw oznaczać będzie wydanie orzeczenia z udziałem osoby nieuprawnionej, względnie nienależytą obsadę składu orzekającego (art. 439 § 1 pkt 1 i pkt 2 k.p.k.), a w przypadku procedury cywilnej – nieważność postępowania z uwagi na sprzeczność składu orzekającego z przepisami prawa (art. 369 pkt 4 k.p.c.).

7. Powyższej oceny nie zmienia treść art. 29 § 2 i 3 ustawy o Sądzie Najwyższym, które to przepisy zabraniają kwestionowania umocowania sądów i trybunałów, konstytucyjnych organów państwowych oraz organów kontroli i ochrony prawa a także

wykluczają ustalanie lub ocenę zgodności z prawem powołania sędziego lub wynikającego z tego powołania uprawnienia do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości. Przepisy te – jako sprzeczne z art. 6 ust. 1 Konwencji – nie mogą być stosowane ze względu na art. 9 i art. 92 ust. 2 Konstytucji. Ustawodawca wprowadzając opisane wyżej rozwiązania do ustawy o Sądzie Najwyższym chciał uniemożliwić stosowanie w określonym zakresie art. 6 ust. 1 Konwencji, co nie tylko jest niedopuszczalne i sprzeczne z prawem, ale stanowi ponadto akt ustawowego bezprawia.

8. Komisja Praw Człowieka poddaje pod rozagę Kolegów i Koleżanek adwokatów i adwokatek – wtedy, gdy nie będzie to sprzeczne z interesem reprezentowanej strony – zwracanie uwagi na niewłaściwe obsadzenie składu sądu (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.) lub na sprzeczność składu orzekającego z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.), jeżeli w rozpoznaniu sprawy bierze udział osoba powołana do Sądu Najwyższego lub sądu powszechnego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw.

Uwzględniając wskazania płynące z pkt. 51 uzasadnienia uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 roku (BSA I-41110-1/20) poddajemy pod rozagę Koleżanek i Kolegów adwokatów i adwokatek składanie, w postępowaniach cywilnych, w trybie art. 162 k.p.c. zastrzeżeń o uchybieniu procesowym sądu polegającym na nienależytej obsadzie sądu z wnioskiem o rozważenie możliwości zmiany składu, zaś w przypadku nieuwzględnienia tego wniosku, składanie wniosków o wyłączenia sędziego.

Rozważenia wymagać może także – w przypadku składania środka odwoławczego od orzeczenia wydanego z udziałem takiej osoby – sformułowanie zarzutu nieważności postępowania (w procedurze cywilnej) lub wskazania na istnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej (w procedurze karnej). Zaniechanie podniesienia w postępowaniu przed sądem polskim tej okoliczności może znacząco utrudnić wywiedzenie skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i narazić na zarzut niewyczerpania krajowych środków odwoławczych (art. 35 ust. 1 EKPCz).

9. Komisja Praw Człowieka zwraca uwagę na konieczność precyzyjnego ustalenia, czy dana osoba zasiadająca w składzie orzekającym faktycznie została nominowana na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Pomocne mogą być tu internetowe bazy danych aktów prawnych, a także listy prowadzone przez organizacje pozarządowe, na przykład przez Komitet Obrony Demokracji <https://ruchkod.pl/neokrs/>

Adw. Natalia Klima-Piotrowska
Przewodnicząca
Komisji Praw Człowieka
przy Naczelnej Radzie Adwokackiej

